TŘI STALETÍ SVĚDECTVÍ NĚMÝCH SVĚDKŮ: STARÉ TISKY Z NIZOZEMÍ VE VKOL

Wilken Engelbrecht – Zuzana Vaidová

Abstrakt: Tento příspěvek pojednává o česko-polském projektu ***Oude drukken uit de Lage Landen 1500–1800 in de universiteitsbibliotheken van de landen van de Boheemse kroon*** (***Staré tisky z Nizozemí 1500–1800 v univerzitních knihovnách zemí Koruny české***). Podrobněji se zabývá neerlandiky přítomnými v historických fondech Vědecké knihovny Olomouc.

Klíčová slova: Staré tisky, neerlandika, nederlandistika, fondy VKOL, pozadí projektu, vznik pilotního projektu, současný projekt, Adam Skura, Praha, Olomouc, Vratislav, severní vs. jižní Nizozemí, provenience.

ÚVOD

V roce 1999 se v Londýně konala konference The bookshop of the world: the role of the Low Countries in book-trade 1473–1941.[1] Konference poprvé mapovala roli Nizozemí v oblasti mezinárodního knižního obchodu. Spojené provincie měly na tomto poli klíčovou pozici, a to zejména v 16., 17. a 18. století. Existovala tam relativní svoboda tisku. Byla vydávána díla reprezentující odlišné teologické či společenské názory, než jaké zastávala většinová societa, nizozemské tiskaře zajímala především prodejnost.[2]

Díky tomu najdeme po celém světě různojazyčné knihy vytištěné právě v Nizozemí. Jedna z nejvýznamnějších sbírek starých tisků ve střední Evropě je uložena v Univerzitní knihovně v polské Vratislavi. Ta v roce 1945 získala historické fondy humanisty Thomase Rehdigera (1540–1576), který svá studijní léta strávil v Nizozemí a aktivně sbíral nizozemské knihy.

Zmíněná konference a existence sbírky Rehdigera přivedly v roce 2002 vedoucí kateder nederlandistik ve Vratislavi a v Olomouci, Stefana Kiedroně a Wilkena Engelbrechta, k myšlence projektu, jehož cílem by bylo zjistit, která neerlandika se v našich končinách zachovala. Rozhodli jsme se soustředit se na země Koruny české, k nimž v období 1335–1742 patřilo také Slezsko.

POZADÍ PROJEKTU

Ve Vratislavské univerzitní knihovně působil dlouhá léta ve funkci knihovníka Adam Skura (1921–1998), který sestavil seznam knih z období 1500–1800 pocházejících z Nizozemí. Seznam vyšel v roce 1996 ve zpracování dvou kolegů z nizozemské Královské knihovny.[3] Skurovi se mimo jiné podařilo nalézt některé nizozemské tisky, které jsou zachovány již jen ve Vratislavi.

1 *The bookshop of the world: The role of the Low Countries in the book.-trade, 1473-1941.*HELLINGA, L. – DUKE, A. – HARSKAMP, J. – HERMANS, T. 't Goy/Houten: Hes & De Graaf, 2001. ISBN 978-90-6194-039-5.

2 Typickými příklady jsou sociniánské teologické traktáty nebo filozofické spisy René Descarta.

3 SKURA, A. *Catalogus van in Nederland gedrukte boeken in de Universiteitsbibliotheek van Wrocław. I. Nederlandstalige boeken tot 1700. II. Nederlandstalig toneel tot 1800.* Bewerkt door Annemiek van der Eijk & Roeland Mulder. Leiden & Den Haag [s.n.] 1996.

Bylo rozhodnuto, že se nejdříve vytvoří pilotní projekt, jehož cílem bude zjistit, čím, „jakým materiálem", česká strana disponuje. Z dostupné literatury vyplývalo, že švédská krádež olomouckých knih v letech 1642–1650 a josefínská reforma s následným odprodejem zhruba 70 000 knih jako starého papíru způsobily poměrně velké ztráty v českých knižních fondech. Pilotní projekt tento postřeh potvrdil. V porovnání s vratislavskou Univerzitní knihovnou je olomoucká Vědecká knihovna spíše malá. Proto jsme považovali za vhodné provést průzkum i v jiných knihovnách v Olomouci, ale také v Brně a poprosili o spolupráci pražské kolegy.

Zrodil se pilotní projekt s názvem ***Staré tisky z Nizozemí 1500–1800 v univerzitních knihovnách zemí Koruny české***, financovaný nizozemsko-vlámským úřadem Nederlandse Taalunie, jehož hlavním řešitelem byla vratislavská nederlandistika. Zaměřili jsme se na tři hlavní města tehdejších zemí Koruny české (Praha, Olomouc a Vratislav), úkolem bylo najít zde knihy nizozemského původu tištěné v období 1500–1800, tzn. podle vzoru práce Adama Skury. „Knihy nizozemského původu" jsme definovali jako knihy tištěné na území bývalého Burgundského kraje, který byl víceméně totožný se současným Beneluxem. Na rozdíl od seznamu vytvořeného Adamem Skurou se náš projekt neomezil na nizozemský jazyk, ale rozhodující bylo právě místo vydání.

V Olomouci byla probádána arcidiecézní knihovna (v olomoucké pobočce Zemského archivu v Opavě) a Vědecká knihovna. Členové olomoucké skupiny, Mgr. Petra Kujová, dnes Hubená, ve spolupráci s dr. Wilkenem Engelbrechtem, cand. litt. a Mgr. Janou Engelbrechtovou, Ph.D., provedli průzkum také v Brně, v Moravském zemském archivu a v Moravské zemské knihovně. U veškerých knih bylo popsáno: autor, název, místo vydání, tiskař/nakladatel, rok vydání, rozměry, tzv. fingerprint,[4] signatura, provenience, jazyk knihy a zajímavosti. Jako vědecký poradce fungoval dr. Karel Bostoen z Leidenské univerzity, specialista na nizozemské staré tisky, jenž mj. spolupracoval i na projektech nizozemské Královské knihovny vázaných ke střední Evropě. Výsledky projektu byly publikovány v dvojjazyčné publikaci *Netherlandish Old Prints in Bohemia, Moravia and Silesia (1500–1800)*.[5]

POKRAČOVÁNÍ

Počet starých tisků z Nizozemí je obrovský: odhadli jsme, že ve Vratislavské univerzitní knihovně se nachází zhruba 12 000 knih nizozemského původu, v pražském Klementinu kolem 6 000 a v olomoucké Vědecké knihovně kolem 2 500 kusů. To se stalo impulzem pro pokračování inventarizace ve třech knihovnách: Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, Národní knihovna České republiky „Klementinum" a Vědecká knihovna v Olomouci. Nederlandse Taalunie byla nadále ochotna financovat pokračování projektu pro období 2010–2012. Hlavním řešitelem projektu se nyní stala olomoucká nederlandistika.[6]

Situace se oproti podmínkám pilotního projektu značně změnila. V Olomouci se v roce 2005 otevřela krásná nová knihovna, mj. právě s oddělením historických fondů vybaveného moderní technikou. Díky kompletní elektronické katalogizaci všech fondů jsme brzy zjistili,

4 „Fingerprint", doslova „otisk prstu", je posloupnost písmen a čísel, která je typická pro určitou edici a funguje jako „ISBN starých tisků". Viz k tomu HARRIS, N., 'Tribal lays and the history of the fingerprint', In: *CERL Papers VI* (2006), 21–72. ISBN 0-9541535-5-3. Stručný výklad lze najít na URL http://users.ox.ac.uk/~bodlo842/fingerprints/.

5 *Nederlandse Oude Drukken in Bohemen, Moravië en Silezië (1500–1800) / Netherlandish Old Prints in Bohemia, Moravia and Silesia (1500–1800) Nederlandse Oude Drukken in Bohemen, Moravië en Silezië (1500–1800) / Netherlandish Old Prints in Bohemia, Moravia and Silesia (1500–1800).* KIEDROŃ, S. – ENGELBRECHT, W. – HRNČÍŘOVÁ Z. – BOSTOEN, K. Wrocław: ATUT, 2010. ISBN 978-83-7432-672-8.

6 V sestavě jejího týmu došlo počátkem r. 2012 ke změně. Mgr. Hanu Černou vystřídala Mgr. Zuzana Vaidová, z původní sestavy zůstali Mgr. Petra Hubená a prof. dr. Wilken Engelbrecht, cand. litt (vedoucí týmu).

že počet hledaných tisků není nikoli kolem 2 500 kusů, nýbrž zhruba 5 400, tj. více než dvakrát tolik. V Praze působí tamějšímu týmu značné problémy plánovaná rekonstrukce Klementina. Tým se nicméně pod vedením Mgr. Marcela Istvána pustil do práce a brzo zjistil, že počet knih nizozemského původu je téměř stejný jako ve Vratislavi, tj. Kolem 14 000 kusů.

Ve Vratislavi pokračoval pod záštitou prof. dr. hab. Stefana Kiedroně původní tým. I tam prochází knihovna rekonstrukcí. Z důvodu stěhování historických fondů do nové budovy je přístup k nim omezený. Také zdejší tým zjistil rozsáhlejší sbírku neerlandik, než o jaké hovořilo původní číslo, byť rozdíl je méně dramatický – činí 2 000 kusů, tzn. 14 000 knih oproti z počátku uváděným 12 000.

Proto jsme přizpůsobili záměr realitě a naším úmyslem je teď především zjistit, které tituly jsou v uvedených třech knihovnách přítomny. Pouze v Olomouci dochází souběžně se zjišťováním stavu také ke kompletnímu popisu knih. Předpokládáme, že takto budeme pokračovat ještě jeden rok. Výsledky naší olomoucké části budeme prezentovat v roce 2015 při příležitosti dvousetletého jubilea Nizozemského království.

PRAKTICKÝ POSTUP PROJEKTU

Oproti pilotnímu projektu jsme zjednodušili popis hledaných prvků. V současnosti vyhledáváme: autora, název, místo vydání, tiskaře/nakladatele, rok vydání, rozměry, signaturu, provenienci, jazyk knihy a zajímavosti. Zajímavostmi rozumíme způsob svázání knihy, zda je opatřena knižními sponami, obsahuje-li kniha poznámky jiného charakteru než ty, které udávají provenienci, a všímáme si, v jakém je tisk stavu. Již zmíněná elektronická katalogizace fondů Vědecké knihovny podnítila zásadní změnu postupu olomoucké skupiny. V pilotním projektu se vždy nejprve vybralo několik písmen katalogu, a následně se systematicky procházely katalogové karty.[7] Pražský i vratislavský tým pokračují takto nadále, Národní knihovna v Praze má totiž elektronicky katalogizovanou jen část fondu starých tisků a ve Vratislavi žádný elektronický katalog starých tisků nefunguje, zdejší členové týmu však kromě abecedního přístupu volí přístup chronologický a rozdělují fondy dále dle konkrétních období. Jediná Olomouc se rozhodla využít nové možnosti sledovat tisky podle místa jejich vydání.

To znamená: tisky vyhledáváme v katalogu aleph.vkol.cz zadáním fráze příkazového jazyka CCL. To nám umožňuje vyhledat knihy publikované v konkrétním městě a zároveň v požadovaném období. Je však třeba zadávat veškeré úplné latinské verze názvů měst i jejich nizozemská znění, v některých případech se totiž počty titulů různí a někdy mohou nastat situace, kdy se počet záznamů liší dokonce tak výrazně, že by mohlo dojít ke zkreslení a k chybám. Příkladem mohou být tisky z Arnhemu, zapíšeme-li příkaz jako wpp=arnhem and wbs=06 nabídne nám systém 10 výsledků, zatímco změníme-li arnhem na arnhemii zjistíme 3 tituly a při zadání další latinské verze názvu – arnhemiae – neukazuje systém žádný záznam.[8]

Takovýto způsob třídění nám může napomoci osvětlit např. otázky, zda existuje rozdíl v produkci jižního, tedy převážně katolického, a severního, převážně protestantského Nizozemí, nebo zda se liší skladba a četnost produkce tiskařů v univerzitních a neuniverzitních městech. Provenience nám může leccos napovědět jak o cestě knih, tak o zájmech majitelů, jejichž rukama tisky prošly.

---

7 Srov. KIEDROŃ a kol. *Netherlandish Old Prints* (2010). kap. 7 „Project Activities", s. 81–88.

8 v případě latinských názvů se tedy vyplácí určitá opatrnost a je dobré je kontrolovat s názvy v *Orbis Latinus. Lexikon lateinischer geogra-phischer Namen des Mittelalters und der Neuzeit.* GRAESSE, J. – BENEDICT, F. – PLECHL, H. Braunschweig: Klinkhardt & Biermann, 1972 (vol. 1–3). Lexikon lze konzultovat elektronicky na URL http://www.bayerische-landesbibliothek-online.de/orbis-latinus.

MĚSTA VYDÁNÍ

Jak už bylo výše řečeno, nizozemští tiskaři nabízeli možnost vydávat díla, která by jinde vyjít nemohla. Do rukou se nám tak dostávají spisy autorů různých světonázorů a knihy téměř všech oborů. Rýsuje se nám obraz tehdejšího vědění a současně získáváme výpověď o dalším aspektu souvisejícím s prací tiskaře a tím je, jak podotýká Petr Voit ve své publikaci *Encyklopedie knihy*,[9] schopnost orientovat se v podmínkách a poměrech společnosti, potažmo v místě svého působení, což je bezpochyby jeden z předpokladů úspěšného tiskaře. Nizozemí bylo bohatou zemí. Do 16. století zaujímaly v zemích severního a jižního Nizozemí významnou pozici Antverpy – byly důležitým obchodním centrem a přístavem, proto není překvapením, že tam svou činnost provozovalo značené množství tiskařů. Voit dokonce uvádí:

„V 16. století působilo kupř. v Antverpách 160 dílen (mezi nimi Christophe Plantin a rodina Moretů spolupracující úzce s Peeterem Pauwelem Rubensem), Lovaň[10] měla takřka 40 tiskařů, Bruggy 15 (Hubert Goltzius) a Brusel 11 […] v 17. století se [Antverpy] staly uměleckým centrem knižní kultury."[11]

Naproti tomu v témže století existovalo v Amsterdamu „pouze" 44 dílen. Leiden čítal o 7 více.[12] Uvedená města mají ve fondech VKOL nejpočetnější zastoupení neerlandik, což není překvapení vzhledem ke skutečnostem, že Amsterdam zaujal po pádu Antverp výsadní postavení v oblasti nejen v obchodě (mimo jiné byl působištěm rodiny Elzevierů, která patřila k evropské tiskařské špičce) a Leiden je město s nejstarší univerzitou severního Nizozemí.

CO NÁM PROZRAZUJÍ DOCHOVANÉ KNIHY?

Neerlandika ve fondech Vědecké knihovny odrážejí nejen samotnou produkci, ale rovněž zájmy těch, kteří tyto knihy kupovali nebo jiným způsobem získávali. Považujeme tedy za vhodné a žádoucí provenience, jsou-li k dispozici, mapovat. Uvádíme zde několik příkladů.

Do současnosti byla zjištěna poměrně kompletní série tzv. unitářských spisů *Bibliotheca Trium Fratrum Polonorum*, vydaných v „Eleutheropoli" – „Městě svobody" (Amsterdamu) – či v „Irenopoli" – „Městě míru" (také Amsterdam), spisy zjevně prošly knihovnou původní jezuitské univerzity. Držení těchto textů svědčí o tom, že členové jezuitského řádu měli zájem dozvědět se něco o názorech, které sami považovali za „kacířské". Zajímavým zjištěním by mohlo být, co měli společné Kapucínští mniši z Mikulova s „arcikacířským" teologem Janem Kalvínem, jehož *Institutiones* v antverpském vydání z roku 1582 vlastnili.

Jedním z těch, kdo významně přispěli k rozšíření fondu tehdy již Císařské knihovny, byl Eduard Hugo svobodný pan Locella (cca 1793–1869),[13] který věnoval knihovně 1 600

9 VOIT, P. *Encyklopedie knihy. Starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-7277-312-7.

10 Město s nejstarší univerzitou v jižním Nizozemí.

11 VOIT, P. *Encyklopedie knihy. Starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*. Praha: Libri, 2006, s. 99.

12 VOIT, P. *Encyklopedie knihy. Starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*. Praha: Libri, 2006, s. 629.

13 Údaje dle WURZBACH, C. von. Locella. In: *Biographisches Lexicon des Kaiserthums Oesterreich XV (Leon-Lomeni)*, Wien: K.K. Hof- und Staatsdruckerei, 1866, s. 359–360. Přesné datum úmrtí není známo. V poslední aktualizaci genealogie rodu Locella v *Gothaisches genealogisches Taschenbuch der freiherrlichen Häuser* 1868, s. 489, byl Eduard Hugo svobodný pán Locella ještě zmíněn jako živý.

Obrázek č. 1: Ukázka nizozemského tisku s dílem J. Catse, VKOL sign. III 26.304.

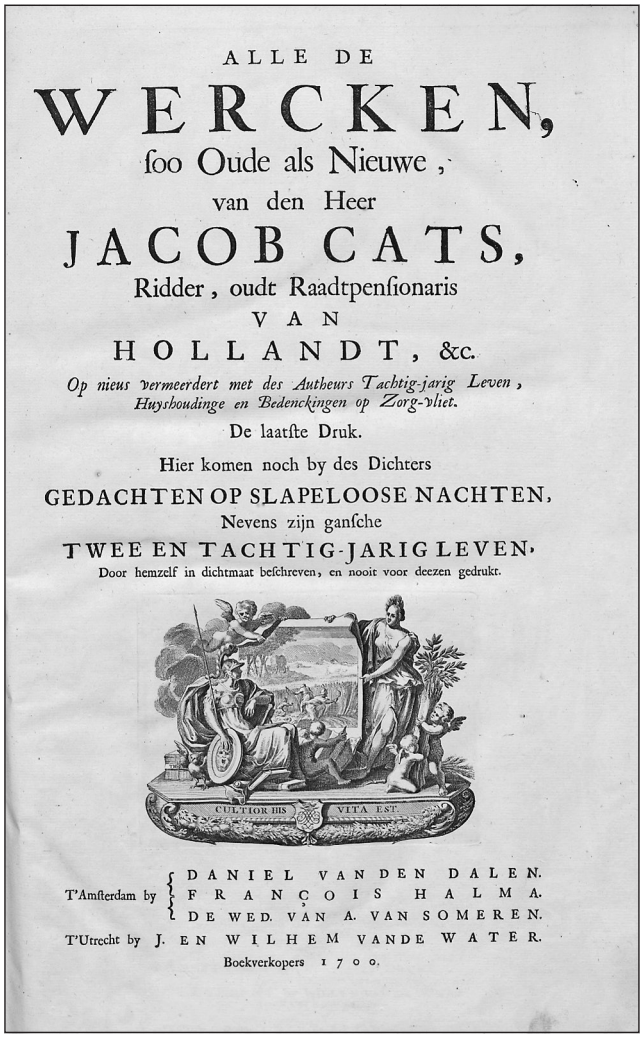
ALLE DE
WERCKEN,
ſoo Oude als Nieuwe,
van den Heer
JACOB CATS,
Ridder, oudt Raadtpenſionaris
VAN
HOLLANDT, &c.
Op nieus vermeerdert met des Autheurs Tachtig-jarig Leven, Huyshoudinge en Bedenckingen op Zorg-vliet.
De laatſte Druk.
Hier komen noch by des Dichters
GEDACHTEN OP SLAPELOOSE NACHTEN,
Nevens zijn ganſche
TWEE EN TACHTIG-JARIG LEVEN,
Door hemzelf in dichtmaat beſchreven, en nooit voor deezen gedrukt.
CULTIOR HIS VITA EST.
T'Amſterdam by DANIEL VAN DEN DALEN. FRANÇOIS HALMA. DE WED. VAN A. VAN SOMEREN.
T'Utrecht by J. EN WILHEM VANDE WATER.
Boekverkopers 1700.

knih.[14] Jeho rod pocházel z Lombardie a čítal mnoho zdatných právníků. Na Moravě působili příslušníci tohoto rodu převážně ve státní správě (např. děd Eduarda, Ernst svobodný pán Locella (1713–1802), zastával funkci vládního rady v rakouském Slezsku). Samotný Eduard studoval filozofii v Brně, kam tehdy byla přesunuta olomoucká univerzita a kde většinu svého života pobýval, v letech 1811–1814 studoval právo na olomouckém lyceu.

Mezi neerlandiky pocházející z jeho daru najdeme zejména tehdy oblíbené latinské právnické a historické spisy, dále francouzské právnické spisy, filozofické ale i hospodářské. V „jeho kolekci" nalézáme také francouzský překlad italského traktátu *Dei delicti e delle pene*

14 Viz Handbuch der historischen Buchbestände in Deutschland, Österreich und Europa (Fabian-Handbuch): Staatliche Wissenschaftliche Bibliothek(Olmuetz). In: Handbuch der historischen Buchbestände in Deutschland, Österreich und Europa (Fabian-Handbuch): Home [online]. [cit. 2012-08-20]. Dostupné z: http://fabian.sub.uni-goettingen.de/?Staatliche_Wissenschaftliche_Bibliothek%28Olmuetz%29 O okolnostech víme také z článku MÜLLER, A. 'Geschichte der k.k. Bibliothek zu Olmütz (I)', a 'Geschichte der k.k. Bibliothek zu Olmütz (II)', In: *Zeitschrift des deutschen Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens* sv. 5/6 (1901), s. 182–183, 324–327.

(z r. 1763) Cesara Bonesana, markýze z Beccaria (1738–1794), italského právníka a rakouského státního úředníka, jenž jako jeden z prvních odsoudil torturu a trest smrti.[15] Locellovy knihy lze poznat snadno, systematicky je podepisoval stručnou poznámkou „Eduard Fr. Locella" („Eduard svobodný pan Locella"). Některé knihy z jeho fondu jsou opatřeny modrým štítkem „Ex dono Domini Eduardi Liberi Baronis de Locella" („Z daru majitele Eduarda svobodného pána Locelly"), ty které zřejmě zdědil po otci, mají navíc krásně provedené ex libris s rodovým erbem a kompletní titulaturou Ernsta svobodného pána Locelly. Locella věnoval svou sbírku knihovně pravděpodobně proto, že byl absolventem olomouckého lycea.

Nikoliv překvapivě najdeme mezi knihami evidovanými Vědeckou knihovnou také tisky ze soukromých sbírek olomouckých univerzitních profesorů. Jedním z nich byl i profesor politických věd Leopold Schulz (1743–1814). Na rozdíl od Locelly nepocházel z žádného šlechtického rodu, ale z rodiny fabrikanta porcelánu, zřejmě neměl ani vlastní erb.[16] Vystudoval právo ve Vídni, v r. 1766 se stal profesorem na katedře politických věd v Klagenfurtu, ta byla v r. 1772 přeložena do Olomouce – zde se musel potýkat s nepřízní olomouckých jezuitů, kteří jej považovali za příliš volnomyšlenkářského liberála a snažili se mu znepříjemnit život.[17] Naproti tomu u studentů se zřejmě těšil oblibě a ve své činnosti pokračoval. Po přeložení olomoucké univerzity do Brna se v r. 1782 stal děkanem Filozofické fakulty, a potom co se univerzita vrátila zpět do Olomouce, zde pokračoval v přednášení a souběžně (v letech 1784–1788) fungoval coby rektor brněnského lycea. Schulz použil jako své ex libris rakouský erb v provedení, které bylo zřejmě odvozeno od typáře olomoucké univerzity. Hrdě v něm hlásil veškeré své tituly: „Ex Bibliotheca Professurae Scientiarum Politicarum Collecta a Leopoldo Schulz, Harum Scientiarum Professore, Caesareae Regiae Publicae Ordinis."[18] Za zmínku stojí, že Schulz byl v době, kdy vykonával funkci moravsko-slezského vládního rady, kolegou již zmíněného Ernsta svobodného pána Locelly. Mezi knihami ze Schulzovy sbírky se nachází např. jak církví schválené edice Bible,[19] tak tehdy moderní právní literatura propagující myšlenky osvícenství, a právě to jasně vysvětluje, proč se ocital v nelibosti členů jezuitského řádu.

Olomoucká univerzita byla do zrušení jezuitského řadu v roce 1773 církevní institucí. Bylo proto celkem logické, že když císař Josef II. v roce 1782 zrušil některé církevní řády a kláštery, přešel jejich majetek do olomoucké Císařské knihovny.[20] „[N]a olomouckou univerzitu

15 BECCARIA, C. *Traité des délits et des peines.* Amsterdam: Chez E. van Harrevelt 1766 (VKOL sign. 7.197). o Beccariovi, viz JT (= TILŠER, J.). 'De Beccaria Cesare Bonesano', *Ottův slovník naučný 3* (B-Bianchi), Praha: J. Otto, 1890, s. 565. Traktát vyšel v r. 1893 v českém překladu.

16 Údaje o životě dle WURZBACH, C. von. Schulz von Straßnitzki, Leopold Ludwig. In: *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich 32* (Schrötter-Schwicker). Wien: K.K. Hof- und Staatsdruckerei, 1876, s. 196–200. V r. 1808 byl mu udělen predikát „von Straßnitzki", nepodařilo se nám však v dostupné literatuře dohledat erb (srov. Wurzbach 1876:198).

17 Tamtéž, s. 199.

18 Např. ve VKOL sign. 5.924, s.n. (=François Richer, Avocat du Parlement), *De l' Autorité du Clergé, et du pouvoir du Magistrat politique* (2 sv.). Amsterdam: Chez Arkstée et Merkus, 1766.

19 VKOL sign. 192/ 1-7, sedm svazků latinské *Biblia Sacra vulgatae editionis.* Antverpiae: Apud Franciscum Grasset , 1761.

20 Jednalo se o fondy augustiniánských klášterů ve Fulneku, Olomouci a Šternberku, cisterciáckých klášterů ve Velehradě a Žďáru nad Sázavou, dominikánských klášterů v Boskovicích, Brně, Jihlavě, Opavě a Šumperku, františkánských klášterů v Brně, Kroměříži, Olomouci a Znojmě, kapucínských klášterů v Jihlavě, Kyjově, Mikulově a Náměšti, kartuziánských klášterů v Králově poli (dnes Brno) a Olomouci, minoritského kláštera v Olomouci, paulánských klášterů v Brtnicích, Moravském Krumlově a Vranově, premonstrátských klášterů v Hradisku (nyní Olomouc), Louce (dnes Znojmo), na Svatém Kopečku (dnes Olomouc) a Zábrdovicích (u Mor. Krumlova), servitských klášterů v Jaroměřicích a Veselí nad Moravou a konečně o fondy trinitářského kláštera v Holešově. Celkový přírůstek byl 95 000 kusů, z nichž 20 000 připojil knihovník Jan Alois Hanke k fondům C.k. knihovny a zbytek odprodal jako starý papír. Srov. SMEJKAL, B. *Státní vědecká knihovna v Olomouc 1566–1966*. Olomouc: SVK, 1966, s. 59–60.

posílaly své seminaristy též různé řehole, zejména cisterciácké kláštery ve Žďáru nad Sázavou a na Velehradě a premonstrátské konventy na Hradisku u Olomouce a v Louce u Znojma."[21] I tato skutečnost mohla být jednou z cest, jak se již před reformou dostaly některé knihy do Olomouce.

Z uvedených klášterů se v olomouckých fondech dochoval poměrně velký počet knih. Dobře zastoupeny jsou knihy z kláštera Fons Beatae Mariae Virginis (Studnice Blahoslavené Panny Marie ve Žďáru nad Sázavou), většinou jsou opatřeny klášterním aliančním erbem, tzn. nalevo je erb opata Václava Vejmluvy (1670–1738, opatem v letech 1705–1738) a napravo erb kláštera. Tento cisterciácký klášter byl založen v r. 1252 a již brzo se zařadil k nejdůležitějším klášterům českého království. Ve třicetileté válce byl vypleněn a vypálen, v roce 1638 po odchodu Švédů zase obnoven. Opat Vejmluva byl z těch, kdo se nejvíce zasloužili o současnou podobu kláštera. O velmi širokém záběru zájmů svědčí neerlandika z klášterního majetku. Mezi nimi se objeví tituly, které by člověk neočekával. Co např. smýšlet o vydání v nizozemštině psaných vesměs morálních spisů nejpopulárnějšího nizozemského básníka Jacoba Catse (1577–1660)?[22] Uměli tehdejší členové řádu číst nizozemsky? Cats byl kalvinista, přesto v knize nejsou poznámky naznačující potřebu zvláštního zacházení s knihou, resp. varování před ní, jako se to běžně s „kacířskými" knihami na jezuitských kolejích dělo.

V přehledu původních vlastníků dosud nebyla zmíněna skupina olomouckých kanovníků. K jejich představitelům a současně k nejvýraznějším osobnostem olomoucké kapituly patří Jiří Jindřich z Mayerswaldu (1676–1747). V r. 1694 se stal kanovníkem, v r. 1699 získal titul doktor a byl vysvěcen na kněze a v letech 1741–1747 zastával funkci dómského děkana. Pocházel z rytířského rodu, jeho otcem byl Jan Bernard z Mayerswaldu (†1697), biskupský notář a advokát olomoucké kapituly.[23] Bratr Jindřicha, Joseph Anton, člen moravského tribunálu, získal v r. 1734 uznání rytířského titulu,[24] vlastnil panství v Cetechovicích (okres Kroměříž), kde založil tzv. Mayerswaldskou nadaci.[25] Řada neerlandik ve fondu VKOL pochází právě z jeho osobní knihovny, kterou po jeho smrti získala olomoucká jezuitská knihovna. Mezi těmito tisky najdeme typické církevní publikace, ale také zajímavosti jako italské, v Amsterdamu tištěné, dějiny Ženevy, nebo francouzský překlad koránu.[26]

21 *Dějiny Olomouce*. ŠMERAL, J. – BUREŠOVÁ, J. – SCHULZ, J. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009, s. 502. ISBN 978-80-244-2368-5.

22 VKOL sign. 26.304. CATS, J. *Alle de Wercken, soo Oude als Nieuwe van den Heer Jacob Cats*. Amsterdam: Daniel van den Dalen, 1700.

23 Údaje dle SUCHÁNEK, P., Sbírka obrazů a grafik olomouckého kanovníka Jiřího Jindřicha z Maymerswaldu (1676–1747). In: *Opuscula historiae artium. Studia Minora Facultatis Philosophicae Universitatis Brunensis F 51* (2007), s. 63–84. ISSN 1211-7390. ISBN 978-80-210-4657-3.

24 KADICH, H. von – BLAŽEK, C. *Der mährische Adel.* Nürnberg: Bauer & Raspe, 1899.; ELVERT, C. d'. *Geschichte der Heil- und Humanitäts-Anstalten in Mähren und Oesterreichisch Schlesien*. Brünn: Rudolf Rohrer's Erben, 1858.

25 ELVERT, C. d'. *Geschichte der Heil- und Humanitäts-Anstalten in Mähren und Oesterreichisch Schlesien*. Brünn: Rudolf Rohrer's Erben, 1858.

26 VKOL sign. 18.605/ 1-5. LETI, G. *Historia Genevrina, osia historia della Città e Republica di Geneva* (5 sv.). Amsterdamo: Pietro ed Abramo van Someren, 1686; VKOL sign. 5.111. RYER, M. *L'Alcoran de Mahomet*. Anvers: Chez Jean François Lucas, 1719.

ZÁVĚR

Uvedené příklady jsou jen střípky z toho, co mají historické fondy vědecké knihovny ve svém inventáři. Naznačují ovšem možnosti, jakým směrem se může ubírat práce dalších badatelů. Přitom musíme znovu zdůraznit, že v době, kdy tento příspěvek vzniká, není projekt ještě z daleka u konce. Je třeba jej vnímat jako jakési „nahlédnutí pod pokličku". Doposud jsme stihli zmapovat tisky z Antverp. Dokončujeme evidenci Amsterdamu a pracujeme na Leidenu. Veškerá data teprve ověřujeme a zpracováváme. V další fázi nás čeká práce s tisky z měst s podstatně menší produkcí. Teprve jakmile budeme mít kompletní přehled, budeme schopni udělat odpovídající závěr.

THREE CENTURIES TESTIMONY BY VOICELESS WITNESSES: THE OLD PRINTS IN THE VKOL

Summary: This paper focuses on a Czech-Polish project called *Oude drukken uit de Lage Landen 1500–1800 in de universiteitsbibliotheken van de landen van de Boheemse kroon* which is financed by the Dutch Language Union and carried out in Prague, Olomouc and Wroclaw; both since the beginning of the project. The text gives a survey of the formation, background and functioning of this project. It aims to explain what is a so-called *neerlandicum* and which of these are to be found in the library fund of the *Vědecká knihovna Olomouc*. This paper also tries to indicate which type of data could be found during the research. The present project is still in progress.

Keywords: Old prints, neerlandica, netherlandistic, VKOL funds, pilot project, present project, Adam Skura, Prague, Olomouc, Wroclaw, north vs. south Netherlands, provenance.